

Stockholm 6 december 2024

Till Utbildningsdepartementet

Studieförbundet Bildas yttrande över

SOU 2024:42: Bildning, utbildning och delaktighet – folkbildningspolitik i en ny tid.

Diarienummer U2024/01680

Sammanfattning

Studieförbundet Bilda välkomnar utredningen och att den tydligt beskriver folkbildningens stora betydelse för individ och samhälle. Bilda instämmer i utredningens konstaterande, att folkbildningen skapar en infrastruktur i hela landet för människors bildning, utbildning och delaktighet.

Studieförbundet Bilda:

- ser positivt på utredningens önskan att med nya mål och delmål tydligare visa på det breda bidrag till demokratin som folkbildningens verksamhet utgör.
- bekräftar utredningens bild av att en stor del av studieförbundens verksamhet sker tillsammans med medlems- och samverkansorganisationer.
- tillstyrker, i likhet med Studieförbunden i samverkan, utredningens förslag att bevara självförvaltningsmodellen.
- avstyrker utredningens alternativa förslag att överföra uppdraget om anslagsfördelning till Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor, MUCF.
- instämmer med Studieförbunden i samverkan att utredningens önskan att folkbildningen ska nå nya och underrepresenterade grupper är lovvärd, men konstaterar att sådana insatser på intet sätt saknas, exempelvis inom vårt eget studieförbund.

- anser i likhet med Studieförbunden i samverkan att stärkt demokrati ska vara en del av statens mål med folkbildningspolitiken.
- Konstaterar att det i delmålen för folkbildningspolitiken folkbildningens betydelse för personlig utveckling inte uppmärksammas. Detta är anmärkningsvärt med tanke på hur utredningen också lyfter upp en sådan dimension i den inledande delen.
- vill framhålla att folkbildningens styrka är att den stärker demokratin genom sina arbetssätt – oavsett ämne för lärandeprocesserna. HUR-frågan är central i folkbildningen och förtjänar utrymme i en så omfattande och viktig folkbildningsutredning som denna.
- instämmer i den oro Studieförbunden i samverkan uttrycker, att utredningens förslag till delmål lägger fokus på folkbildningens förväntade effekter och resultat. Själva genomförandet av folkbildningen; reflektion, mötet och samtalet, har ett stort värde oavsett om det leder till mätbart resultat eller inte. Ordet ”fler” i delmålen riskerar dessutom att vara volymdrivande.

Bilda redovisar nedan i tabellform vilka av utredningens förslag vi tillstyrker eller avstyrker. I bedömningen av betänkandet har Bilda arbetat i nära samarbete med vår intresseorganisation Studieförbunden i samverkan. (I fortsättningen omnämnt som Studieförbunden.)

Avsnitt i betänkandet	Utredningens förslag	Bildas remissvar
12.3.1 Förslag på ny målstruktur för folkbildnings-politiken	En ny målstruktur med ett övergripande mål och fyra delmål för folkbildningspolitiken ska införas. De i dag gällande fyra syftena med statsbidraget ska upphöra att gälla, och i stället ska ett övergripande syfte med statsbidraget för folkbildningen införas.	Bilda har, liksom Studieförbunden, inga invändningar mot att en ny målstruktur för folkbildningspolitiken fastställs I likhet med Studieförbunden vill Bilda dock starkt understryka att hela målstrukturen avser statens folkbildningspolitik. Folkbildningen sätter själv upp mål och styr över sin verksamhet. Denna distinktion behöver göras tydligare i beskrivningen av den nya målstrukturen.

<p>12.3.2 Förslag på nytt övergripande mål för folkbildningspolitiken</p>	<p>Det nya övergripande målet för folkbildningspolitiken ska vara höjd bildningsnivå, höjd utbildningsnivå och ökad delaktighet i samhället.</p>	<p>Bilda anser, i likhet med Studieförbunden, att stärkt demokrati ska vara en del av statens mål med folkbildningspolitiken.</p> <p>Bilda menar att det inte är betydelselöst om demokrati skulle frikopplas från målet med folkbildningen. En sådan förändring skulle försvaga förståelsen av folkbildningens uppdrag och av anslaget från staten.</p>
<p>12.3.3 Förslag på nya delmål för folkbildningspolitiken</p>	<p>Fyra delmål ska finnas för folkbildningspolitiken. Dessa ska vara:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Att fler människor breddar och fördjupar sina kunskaper och når nya insikter. • Att fler människor intresserar sig för kulturell utbildning och bildning samt att delaktigheten i kulturlivet ökar och breddas. • Att fler människor får nya och återkommande möjligheter att gå vidare i arbetsliv och studier. • Att folkbildningens verksamhet bidrar till ökad sammanhållning och gemenskap genom att nya målgrupper nås och att personer med olika bakgrund och förutsättningar möts i folkbildande sammanhang. 	<p>Bilda ser i likhet med Studieförbunden med oro på att förslaget lägger fokus på folkbildningens förväntade effekter och resultat.</p> <p>Ordet "fler" i tre av delmålen befarar Bilda kommer vara volymdrivande. Dessutom rimmar "fler" illa med de sänkta anslag som nu och framöver minskar studieförbundens kapacitet.</p>
	<p>Syftet med statsbidraget är att säkerställa finansiering</p>	

<p>12.3.4 Förslag på nytt syfte med statsbidraget till folkbildningen</p>	<p>av en infrastruktur för folkbildning i hela landet för att på så sätt främja det övergripande målet för folkbildningspolitiken.</p>	<p>Bilda tillstyrker i likhet med Studieförbunden förslaget.</p> <p>På samma gång bör påpekas att den folkbildningspolitik som nu genomförs med kraftigt sänkta statsbidrag ger sämre finansiering av infrastrukturen för folkbildning i hela landet</p>
<p>13.1.4 SISU Idrottsutbildarna bör inkluderas i den officiella statistiken för studieförbunden</p>	<p>Statistiska centralbyrån (SCB) ska ges i uppdrag att samla in statistik om SISU Idrottsutbildarna och inkludera dessa i den officiella statistiken om studieförbunden. SISU Idrottsutbildarna ska vara uppgiftsskyldig organisation och lämna de uppgifter som anges i förordning (2001:100) om den officiella statistiken. Uppdraget ska finansieras från utgiftsområde 17 anslag 14:1 Statsbidrag till studieförbund</p>	<p>Bilda har ingen synpunkt kring detta förslag.</p>
<p>13.3 Nya mål för folkbildningen behöver belysas med nya indikatorer</p>	<p>De indikatorer som i dag används för att följa upp folkbildningen ska kompletteras och revideras. En övergripande tabell över utredningens förslag till indikatorer redovisas nedan i tabell 13.2</p>	<p>Bilda instämmer i Studieförbundens påpekande att allt som är meningsfullt är inte mätbart och att bara vissa delar av folkbildningens bidrag till samhället kan fångas genom indikatorer.</p> <p>Bilda instämmer även i konstaterandet, att det skulle innebära utmaningar om studieförbunden drabbas av dubbla uppsättningar indikatorer utifrån de indikatorer som nu finns i det nya systemet för bidragsfördelning.</p>

		Med dessa indikatorer finns också risk att de kommer att styra verksamheten i en icke önskvärd riktning
14.3 Utredningen föreslår att självförvaltningsmodellen behålls	Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna ska fortsatt fördela statsbidraget till folkbildningen i myndighets ställe	Bilda tillstyrker, i likhet med Studieförbunden, förslaget om självförvaltning. Studieförbunden står för fri och frivillig bildning. Detta är huvudargumentet för en fortsatt självförvaltning.
14.4 Utredningens alternativa förslag innebär att Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) tar över ansvaret för fördelning, kontroll, uppföljning och utvärdering av statsbidraget till folkbildningen	Utredningens alternativa förslag: Av de möjliga myndighetsalternativ som redovisats förordar utredningen att MUCF tar över ansvaret i det fall självförvaltningsmodellen avskaffas. Utredningens förslag: Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna ska fortsatt fördela statsbidraget till folkbildningen i myndighets ställe	Bilda avstyrker, i likhet med Studieförbunden, det alternativa förslaget om att överföra uppdragen till MUCF.
15.3 En ny modell för uppföljning och utvärdering av statsbidraget till folkbildningen ska införas	En ny modell för uppföljning och utvärdering av statsbidraget till folkbildningen ska införas. Uppföljning och utvärdering ska fortsatt ske på tre olika nivåer men den externa oberoende utvärderingen ska bli mer regelbunden och mer omfattande än den hittills varit.	Bilda tillstyrker, i likhet med Studieförbunden, den föreslagna modellen för uppföljning och utvärdering av statsbidraget. Det är angeläget att denna typ av permanent statlig utvärdering av folkbildningen inrättas.

<p>15.4 Myndigheten för kulturanalys ska utvärdera effekterna av statens stöd till folkbildningen</p>	<p>Myndigheten för kulturanalys ska utifrån de folkbildningspolitiska målen utvärdera, analysera och redovisa resultat och effekter av statens stöd till folkbildningen</p>	<p>Bilda tillstyrker, i likhet med Studieförbunden, att Myndigheten för kulturanalys utifrån de Folkbildningspolitiska målen ska utvärdera, analysera och redovisa resultat och effekter av statens stöd till folkbildningen.</p>
<p>15.8 MYKA, IFAU och CIF ska ha tillgång till relevant underlag</p>	<p>Folkbildningsrådet, SISU Idrottsutbildarna och de som har tagit emot statsbidrag till folkbildningen ska till Myndigheten för kulturanalys, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering samt Centrum för idrottsforskning lämna de uppgifter och upplysningar som behövs för att genomföra uppföljning och utvärdering av statens stöd till folkbildningen.</p>	<p>Bilda tillstyrker förslaget i likhet med Studieförbunden</p>
<p>16.5.1 Öppen redovisning av samverkan med andra</p>	<p>För att få statsbidrag ska bidragsmottagare varje år redovisa till folkbildningsrådet respektive SISU Idrottsutbildarna vilka samverkansparter som under föregående år har deltagit i den statsbidragsberättigade folkbildningsverksamheten. Av redovisningen ska framgå hur den samverkande verksamheten har bidragit till att främja de av riksdagen beslutade målen för folkbildningspolitiken.</p>	<p>Bilda avstyrker i likhet med Studieförbunden att redovisning av samverkansparter ska ställas som krav för att motta statligt stöd</p> <p>Bilda avstyrker även förslaget att studieförbunden ska beskriva <i>hur</i> varje samverkan bidragit till främjandet av statens folkbildningspolitiska mål. Förslaget skulle kräva en betydande administrativ apparat. Med allt för högt ställda krav på dokumentation och kontroll finns en risk att</p>

		endast stora föreningar och grupper klarar kraven.
16.6.1 Kontrollerna ska vara strategiska och riskbaserade	Det ska framgå av statsbidragsförordningen att bidragsmottagare ska ha en intern styrning och kontroll som fungerar på ett betryggande sätt.	<p>Bilda instämmer, i likhet med Studieförbunden.</p> <p>Utredningen har inte påvisat brister i dagens styrning och kontroll som skulle motivera en ökad statlig reglering.</p>
17.5 Förslag om en ny modell för statlig medverkan vid revision av statsbidraget till folkbildningen	<p>Riksrevisionen ska genom årlig revision granska årsredovisningen för Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna. De redovisningsbestämmelser om årsredovisning och budgetunderlag som Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna ska följa ska föras från riktlinjerna in i statsbidragsförordningen. Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna ska lämna kopior av årsredovisningen till Riksrevisionen.</p> <p>Den som har tagit emot statsbidrag ska vara skyldig att till Folkbildningsrådet respektive SISU Idrottsutbildarna lämna de uppgifter och de upplysningar som behövs för Riksrevisionens granskning av Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna.</p> <p>Den nuvarande regleringen i statsbidragsförordningen innebär att staten ska ges möjlighet att utse revisor i Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna ska upphöra att gälla.</p>	<p>Bilda tillstyrker, i likhet med Studieförbunden, förslaget om statlig revision av statsbidraget till folkbildningen genom Riksrevisionen.</p> <p>Det är viktigt att den statliga revisionen blir tydligt reglerad så att statens behov tillgodoses samtidigt som självförvaltningen värnas. Av den anledningen är det angeläget att revisionen avgränsas till statsbidraget och Folkbildningsrådets bidragsförmedling.</p>

	<p>Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna ska säkerställa att de lämnar årsredovisning och budgetunderlag till regeringen enligt de riktlinjer som regeringen meddelar.</p> <p>Regeringen ska säkerställa att Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna följer regeringens riktlinjer avseende bestämmelserna i förordningen (2000:65) om årsredovisning och budgetunderlag.</p>	
<p>18.1.4 Återbetalade medel ska i vissa fall betalas tillbaka till staten</p>	<p>Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna ska som huvudregel likt myndigheter fortsatt kunna omfördela återbetalda medel till annan verksamhet som omfattas av anslagsändamålet oavsett vilket budgetår som utbetalning och återbetalning hänförs till. Om återbetalningarna uppgår till ett väsentligt belopp i relation till anslagens storlek ska medlen i stället återbetalas till staten.</p> <p>Med väsentligt belopp ska avses belopp som under ett budgetår uppgår till mer än 10 miljoner kronor på ett anslag. De medel som överstiger 10 miljoner kronor ska återbetalas. För anslag 14:1 som utbetalas av både Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna ska beloppsgränsen sättas procentuellt i förhållande till tilldelade medel.</p> <p>Återbetalningsskyldighet införs genom att villkor införs i anslagsbrev för</p>	<p>Bilda avstyrker, i likhet med Studieförbunden, förslaget om återbetalning av vissa medel från Folkbildningsrådet till staten</p> <p>Återtaget av statsbidrag ska istället omfördelas av Folkbildningsrådet till folkbildningsändamål inom anslaget</p>

	<p>folkbildningen om att bidrag som återbetalas från studieförbund, RF-SISU-distrikt eller från folkhögskolor till Folkbildningsrådet eller SISU Idrottsutbildarna ska återbetalas till staten.</p> <p>Utredningens bedömning: En praxis för återbetalning av bidragsmedel som inte återbetalas i nära anslutning till utbetalningen av medlen bör utarbetas i dialog mellan Folkbildningsrådet, SISU Idrottsutbildarna och ansvarigt departement. I fråga om att disponera anslagsmedel bör regeringen ta ett samlat grepp kring civilsamhällesorganisationerna Riksidrottsförbundet, Svenskt Friluftsliv och folkbildningsorganisationerna.</p>	
<p>18.2.3 Nuvarande ordning för hantering av oförbrukade medel ska lämnas oförändrad men transparensen behöver öka</p>	<p>Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarnas nuvarande ordning för hantering av oförbrukade medel lämnas oförändrad i avvaktan på utvärdering av de nya modellerna för fördelning av bidragsmedel. Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna ska årligen till regeringen redovisa dels omfattningen på oförbrukade medel vid studieförbund, RF-SISU-distrikt och folkhögskolor, dels vad organisationerna planerar att använda de oförbrukade medlen till.</p>	<p>Bilda har, i likhet med Studieförbunden, inga invändningar emot förslaget om redovisning av oförbrukade medel. För att redovisningen ska vara möjlig behöver Folkbildningsrådet ta fram användbara definitioner av begreppen.</p>

<p>18.2.4 Villkor för återbetalning av oförbrukade medel</p>	<p>För det fall att en återbetalningsskyldighet beträffande oförbrukade medel ska införas ska det ske genom att en bestämmelse införs i förordningen (2015:2018) om statsbidrag till folkbildningen som innebär att statsbidrag som inte har utnyttjats av bidragsmottagarna under ett budgetår ska betalas tillbaka till Folkbildningsrådet eller SISU Idrottsutbildarna. Vidare föreslås att de medel som betalas tillbaka ska omfördelas och inte ingå i det villkor som föreslås i avsnitt 18.1.4.</p>	<p>Bilda avstyrker, i likhet med Studieförbunden, förslaget om återbetalningsskyldighet beträffande oförbrukade medel. För det fall att en återbetalningsskyldighet ändå ska införas tillstyrks att de medel som i så fall ska betalas tillbaka, ska omfördelas av Folkbildningsrådet till folkbildningsändamål inom anslaget.</p>
<p>19.1 Ikraftträdande av utredningens förslag</p>	<p>Utredningens samtliga förslag ska träda i kraft den 1 januari 2026.</p>	<p>Bilda välkomnar, i likhet med Studieförbunden, att förändringarna föreslås införas samlat. Det är angeläget att eventuella förändringar införs med god framförhållning.</p>

Med vänliga hälsningar

Cecilia Hjort Attefall
Förbundsordförande

Samuel Gustafsson
Förbundsrektor